ZMĚNY VE VYUŽITÍ KRAJINY BRDY PO TRANSFORMACI VOJENSKÉHO ÚJEZDU BRDY NA CHRÁNĚNOU KRAJINNOU OBLAST BRDY

Alena Matušková

Abstract

A substantial part of the Brdy Highlands was used for military purposes for ninety years. After the termination of the Military Training Area Brdy on January 1, 2016, the utilization of this area has changed markedly, and gradual changes are also occurring in the surrounding landscape. However, the great expectations associated with the emergence of a new protected landscape area in the sense of possible future economic development of neighbouring municipalities have not yet been fulfilled. The article deals with the various aspects of the Brdy landscape transformation in the first years of existence of the Protected Landscape Area Brdy. The most important changes occurred as regards environmental protection, demilitarization of almost all the territory of the former Military Training Area Brdy and development of some economic activities. Nevertheless, the previously marginalized territory is becoming integrated only slowly into the broader social and economic networks. It remains an inner periphery on the border of the Pilsen region and Central Bohemian region with problematic territorial-administrative governance and low level of economic development.

Keywords: landscape utilization changes, marginal territory, protected landscape area, military training area, Brdy

Úvod

Rozsáhlé geopolitické změny v minulém století ovlivnily v řadě oblastí a států světa proces demilitarizace. Také u nás se v posledních desetiletích mění pohled na armádu, její hlavní cíle, ale i na prostředky, které využívá k plnění svých cílů. Česká armáda operuje i mimo území republiky. Naopak v rámci státu postupně opustila některá území, která již nebyla pro její výcvik a další činnosti nezbytně nutná. Součástí procesu demilitarizace bylo zrušení vojenských újezdů Prameny a Panenská v padesátých letech minulého století, Ralsko, Mladá, Dobrá Voda v roce 1991, Brdy k začátku roku 2016 a současně v této době zmenšení ploch dalších stávajících vojenských újezdů zhruba o třetinu (Březina, Boletice, Libavá, Hradiště). Při poslední úpravě se snížil podíl vojenských újezdů na ploše státu z 1,7% na 0,5% (Ministerstvo obrany ČR, 2018). Také na Slovensku byl zrušen například k 1. 1. 2011 Vojenský obvod Javorina (Nariadenie vlády č. 455/2010, 2018). Pro oblasti a místa, ze kterých odešla armáda, se hledají

smysluplné způsoby využití. Většinou i bezprostředně na ně navazující obce předpokládají nové možnosti rozvoje.

Území bývalého Vojenského újezdu Brdy (dále jen VÚ Brdy) bylo nejstarším vojenským prostorem u nás (Kubisa, 2010). Ten vznikl původně jako vojenská střelnice Usnesením vlády Československé republiky ze dne 19. února 1926. Od roku 1950 byl vojenským újezdem (Usnesení vlády ČSR ze dne 6. června 1950). Leží na hranici Středočeského a Plzeňského kraje a zaujímá podstatnou část Brdské vrchoviny (mapa 1). Po zrušení vojenského újezdu zde vznikla k 1. 1. 2016 z celého jeho území Chráněná krajinná oblast Brdy, která směrem jižním zaujímá ještě větší rozsah, než měl VÚ Brdy. Během devadesáti let, kdy území Brd využívali vojáci, se toto území stalo marginalizovaným, velmi specificky využívaným (Seidl, Chromý, 2010). I oblasti přilehlé, za vlastní hranicí VÚ Brdy, ležící v podhůří Brd a nazývané někdy jako Podbrdsko, měly (až na výjimky, např. město Příbram) výrazně periferní charakter. Ačkoli poloha sledovaného území je téměř v centrální části Čech a relativně v dostupné vzdálenosti k významným dopravním tahům (v současnosti na dálnici D5 a třetí železniční koridor), toto území se dlouhodobě hospodářsky nerozvíjelo a vojenský újezd byl významnou bariérou pro rozvoj širší oblasti.

Teoreticko-metodologická východiska

Výraz využití krajiny může být chápán různě. Velmi často je směřován k tzv. k využívání země, využívání jednotlivých ploch. V tomto příspěvku je využití krajiny chápáno širěji, tedy jako využívání přírodních i socioekonomických zdrojů krajiny v kontextu s možnostmi, které dává nebo umožňuje v určitém období danému území politická a související vojenská situace ve společnosti.

Státy mají v různé míře vyčleněná území, která využívají k vojenským účelům. Při změně politické situace nebo třeba v souvislosti s vývojem modernějších zbraňových systémů armáda některá území státu, která výhradně užívala, opouští a poskytuje k civilnímu využití, jindy civilní území zabírá. Při záboru území dochází většinou k destrukci sídel a civilního hospodářského využití krajiny, paradoxně však v krajině nepřístupné pro běžné obyvatelstvo, zůstávají zachovány cenné části přírody včetně přírodních společenstev. Tak tomu bylo například u nás (ale i v jiných zemích) v pohraničním území, kde byla zrušena tzv. Železná opona. Od Barentsova k Černému moři se táhne tzv. Zelený pás, ve kterém Světový svaz ochrany přírody iniciuje a podporuje projekty na ochranu cenných přírodních lokalit, dochovaných právě díky dřívější nepřístupnosti a vojenskému využití území. Využití bývalých vojensky znepřístupněných oblastí po jejich opuštění armádou k účelům ochrany přírody je z uvedených důvodů velmi časté. Může být spojeno s dalším šetrným využitím krajiny. Příkladem je bývalá vojenská výcviková oblast v Lüdenschaid v Severním Porýní – Vestfálsku, která se změnila na rezervaci s obnovenými bukovými lesy, pastvinami a vřesovišti a která je

využívaná mimo jiné k extenzivní živočišné výrobě (Breitsprecher, 2016). V řadě zemí si nesou bývalé vojensky využívané prostory silnou ekologickou zátěží. Takovou situaci sledují v souvislosti s ropnými deriváty v dřívějších sovětských leteckých základnách na polském území Bagicz a Brzeg Pawełczyk (Kolwzan, Grabas, Steininger, 2012). Bez odstranění ekologických zátěží není možné území plnohodnotně využívat. Někdy však taková likvidace ekologických škod není ani možná.

Mapa 1: Poloha sledované oblasti

Map 1: The position of the area

Zdroj: Marie Novotná

Jiné způsoby, tentokrát především zaměřené na společenské využití prostoru, popisuje Heinke (2015 a, b). Uvádí různé civilní využití ke školským, průmyslovým, obytným, rekreačním, ale též i k ochranným účelům. Obytné, komerční a logistické využití popisuje i Murphy (2003). Mnohostranné možnosti využití demilitarizovaných území uvádí Havlick (2007). Přeměnou bývalých vojenských prostorů v Pobaltí se zabývá Jauhainen (1997, 1999) a v Pule Jakovcic a kol. (2013). Přeměna nemusí být vždy jen úspěšná. Na nebezpečí v tomto směru upozorňuje Hansen (2004). Zároveň klade velký důraz na kompetence správních orgánů. Jako platforma k výměně informací o konverzi a demilitarizovaných územích působí Bonn International Center for Conversion (<https://www.bicc.de/>).

V České republice existuje také řada autorů, kteří se problematikou konverze a demilitarizace zabývají, a to teoreticky nebo v konkrétních územích. Obecnější přístupy sledují např. Hercik (2009) a Hercik, Szcyrba (2012), konkrétní území bývalých vojenských prostorů a jejich využívání sledují např. Vačkář (1998), Seidl (2008), Poštolka (2009), Dědková (2015), Matušková (2015, 2016), Kopp a kol. (2015), Ptáček, Urbančíková (2016) a jiní.

Cílem příspěvku je postihnout změny v aktuálním využívání krajiny Brd a Podbrdská v počátečním období, kdy ji opustila po devadesáti letech armáda (konkrétně ve třetím roce existence CHKO Brdy). Změny se dotýkají všech oblastí života. Rámcově probíhají podle představ a plánů, na kterých se dohodly vojenské i civilní orgány ještě před zrušením VÚ Brdy. Analyticko-syntetická činnost při zpracování příspěvku vycházela z poznatků terénního výzkumu v oblasti Brd a Podbrdská, empirického šetření na Správě CHKO Brdy a řešerše odborné literatury a různých dokumentů, týkajících se dané oblasti.

Vojenská současnost Brd a Podbrdská

Zásadní změnou ve využívání krajiny Brd a Podbrdská od roku 2016 je její využívání převážně k civilním účelům. Dlouhodobé působení armády zde však zanechalo zřetelné stopy. Oblast bývalého Vojenského újezdu Brdy zůstala v majetku státu. I po výrazné rekonverzi v ní zůstaly některé nepřístupné vojenské objekty důležité pro obranu země, a také vojenské posádkové cvičiště v Jincích. Mimo ně lze v území nalézt meteoradar Praha, vysílač na Sádce či vojenské zařízení na Americe a Reservě, několik velkých vojenských bunkrů a dalších staveb. Tyto objekty však celkově zaujímají minoritní část bývalého vojenského prostoru. Vojenskou minulost připomínají rozsáhlé dopadové plochy. Jejich dřívější vojenské využívání dále limituje současné možnosti využití. Je v nich stále velké množství munice z různých období. Oproti ještě nedávným předpokladům bylo v průběhu asanace potvrzeno, že úplné vyčištění území od munice není možné, takže některé části území Brd si ponesou i nadále tuto pyrotechnickou zátěž a nebudou přístupná.

V rámci bývalého VÚ Brdy bude na vojenskou minulosť navazovať jedna z dosud plánovaných naučných stezek Po stopách československého dělostřelectva (Správa CHKO Brdy, 2018). V lokalitě Bahna u Strašic pořádá každoročně Armáda ČR, ale i kluby vojenské historie, významnou akci Den pozemního vojska s ukázkami současné i historické vojenské techniky a s několikatisícovou návštěvností zájemců o vojenskou tematiku. V podzemním bunkru u obce Míšov Atom Muzeum Javor 51 lze navštívit expozici jaderného zbrojení z období socialismu. Mimo bývalý vojenský újezd jsou nejvýznamnějšími místy spojenými s vojenskou tematikou v okolí Rokycany, kde vzniklo největší nestátní vojenské Muzeum na demarkační linii a Památník na demarkační čáře, či Muzeum Středních Brd v areálu bývalých kasáren Strašice, jehož součástí je zážitkový areál a vojenské ubytovna z období první republiky. Všechny tyto skutečnosti napomáhají v Brdech a okolí rozvoji specificky na vojenskou tematiku zaměřené formy cestovního ruchu.

Ochrana přírody – těžiště současného využití Brd

Největší změnou v konkrétním využití demilitarizovaného území bylo, že oblast bývalého VÚ Brdy a další jižně navazující území, byly přeměněny na chráněnou krajinnou oblast. Ta se vyvíjí podle Plánu péče o CHKO Brdy na období 2016–2025 (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2015). Zaměřuje se na ochranu různých geologických a geomorfologických lokalit (kamenná moře, skalní sruby, buližníkové výstupy), vzácných rostlin a živočichů (např. kosatec sibiřský, rak kamenáč, vydra říční, kuňka žlutobřichá), přírodních společenstev (např. reliktní bory, bučiny, mokřady, vřesoviště), zachování krajinného rázu, biodiverzity a ekologické stability.

Způsoby ochrany přírody a krajiny v rámci CHKO se řídí podle nově vytvořené zonace, která stanovuje charakter území od nejcennějších lokalit s nejprísnejší ochranou v I. zóně k lokalitám s volnějším režimem ve IV. zóně. V území bývalého VÚ Brdy nebyla v době vojenského využívání žádná zvlášť chráněná maloplošná území. V současnosti se tato území vymezují a připravuje se jejich vyhlášení. Existuje zde však 16 evropsky významných lokalit v rámci soustavy NATURA 2000.

CHKO Brdy se snaží ovlivnit zachování lesních porostů, které pokrývají většinu sledovaného území a jsou typickou krajinou Brd, jejich postupnou přeměnu na přírodě bližší druhovou skladbu stromů, zajistit obnovu vodního režimu a mokřadních společenstev atd. Předmětem zvýšeného úsilí ochrany jsou dlouhodobě i luční biotopy v okrajových oblastech bývalého vojenského újezdu a bezlesí, např. v okolí Padrtských rybníků, kde je podle situace nutné kosení, spásání, zkoušejí se i jiné způsoby udržení charakteru krajiny, např. i s využitím techniky. S většími intervaly je nutné vyřezávání náletů, a to nejen na zmiňovaných plochách, ale např. i na plochách dopadových, kde jsou vřesoviště

nebo v jiných částech území na rašelinistích. V CHKO Brdy probíhají také výzkumy, zejména cévnatých rostlin.

V jižní části CHKO Brdy se musí obyvatelstvo v řadě obcí smířit s novými limity využití území například při zemědělské výrobě, zaměřit se na zachování venkovské krajiny s typickou urbanistickou strukturou sídel a limitovat rozšiřování i vzhled zástavby.

Osídlení a hospodářské využití území Brd a Podbrdská

Osídlení celé oblasti Brd a Podbrdská je řídké. V rámci území bývalého VÚ Brdy nežije žádné stálé obyvatelstvo, v území nejsou žádné obce (byly zrušeny a fyzicky zlikvidovány v minulém století v souvislosti s vojenskými aktivitami) a není povolena žádná výstavba. I nadále se zde počítá se zachováním neobydlené krajiny. Počet obyvatel ve většině obcí na obvodu bývalého VÚ Brdy má dlouhodobě tendence k úbytku. V jižní části CHKO Brdy existuje osídlení spíše venkovského charakteru, které by mělo být zachováno. Případná výstavba probíhá zejména ve IV. zóně CHKO, popř. v zastavěném území ve III. zóně. Ve stávajících obcích je vhodné udržování místních kulturních dominant, opravy a kultivace stávajících staveb a citlivé zasazování případných nových staveb do stávající zástavby či krajiny.

V CHKO Brdy probíhá hospodářská činnost. Je převážně zaměřená na hospodaření v lesích, myslivost a chov ryb. Nově, v souladu s ochranou přírody, jsou zaváděny zatím spíše zkušebně, některé aktivity, které mají pomoci udržet charakter bezlesí. Na 4 % území CHKO Brdy v její jihozápadní části se nachází zemědělská půda. Její využití je orientováno zejména na extenzivní využívání travních porostů.

Významné je v Brdech hospodaření s vodou a význam Brd v této oblasti musí být zachován. Zdejší prameny a vrty zásobují nejen okolní obce, ale prostřednictvím vodovodů i vzdálenější oblasti, např. Rokycansko. V Brdech je vybudováno také několik vodních nádrží. Hlavní snahou je posilovat různými způsoby retenci vody v krajině, zajistit ochranu vodních zdrojů v rámci chráněné oblasti přirozené akumulace vod a zabezpečit protipovodňovou ochrany sídel v blízkém okolí. Problematické je v této souvislosti plánování vodního díla Amerika (suchého polderu s hrází vysokou 20 m) na Padrťském potoce uvnitř chráněné oblasti. Zde zatím předpokládaný investor, Povodí Vltavy, s. p. a vedení CHKO Brdy ani občané z okolních obcí nenacházejí společné stanovisko k realizaci.

Nejhustější osídlení a i nejvíce hospodářsky rozvinuté území je v Příbrami a okolí, průmyslový charakter mají i některá města v širším zázemí Brd (např. Rokycany). Ostatní obce v jižní části CHKO Brdy či další podbrdské obce bezprostředně navazující na chráněné území po obvodu bývalého vojenského újezdu mají zastoupenou většinou jen drobnou výrobu spíše řemeslného charakteru

a jen ojediněle menší podniky, např. zemědělské, dřevozpracující, apod. Jejich očekávaný větší hospodářský rozvoj v souvislosti se zánikem VÚ Brdy zatím nenastal. Brdy, zejména v části bývalého vojenského újezdu, zůstávají nadále také dopravní bariérou hospodářského rozvoje.

Po zániku VÚ Brdy byl očekáván rozvoj brdských a podbrdských obcí v souvislosti se zpřístupněním Brd také v oblasti rozvoje cestovního ruchu. Ani tento cíl se zatím příliš nenaplnil. Začala se budovat infrastruktura pro cestovní ruch (uvnitř bývalého vojenského újezdu jen orientační systém na komunikacích či různá odpočinková zařízení, buduje se systém cyklotras, vzniklo turistické značení). Vně tohoto území vzniklo několik záchytných parkovišť, a to i s velkou kapacitou, místní podnikatelé např. v pohostinství či ubytovacích službách využívají často v reklamě image Brd, někde i velmi nápaditě a úspěšně (např. ve Spáleném Poříčí), ale významnější rozvoj oblasti nenastal ani v tomto směru. Přesto Brdy navštěvují turisté, cyklisté, v zimě i lyžaři, kromě organizovaných akcí spíše individuálně a v rámci jednodenních aktivit. Chybí ucelená koncepce rozvoje cestovního ruchu, kterou by opravdu naplňovala většina možných zainteresovaných subjektů. Existuje zde silná konkurence v oblasti rodícího se managementu cestovního ruchu.

Administrativa, správa, významné subjekty

Území Brd a Podbrdsko leží v rámci různých administrativních celků a má v nich vždy okrajovou polohu. Spadá do dvou krajů ČR, v jejich rámci do okresů Rokycany, Plzeň – jih, Beroun, Příbram, do spádových regionů obcí s rozšířenou působností Rokycany, Nepomuk, Blovice, Příbram, Hořovice. Jejich obce jsou členy různých místních akčních skupin (Brdy – Vltava, Podbrdsko, Světovina, Aktivios, Sv. Jan z Nepomuku) a různých dobrovolných sdružení obcí (např. Svazek obcí Podbrdského regionu, Mikroregion Třemšín v okrese Příbram) s rozdílnými cíli jejich činnosti a různou mírou aktivity jednotlivých obecních samospráv i občanů. Působí zde velké hospodářské instituce, které si konkurují v oblasti lesního hospodářství - státní Vojenské lesy, s.p., Lesy ČR, s.p. a církevní Velkou hospodářskou silou a také zájmem ovlivňovat dění v širším regionu disponuje město Příbram. Sídelní systém je však rozdrobený a obce různých velikostních kategorií mají různé zájmy, stejně tak je to i u podnikatelských subjektů, ap. Kromě různých zájmů se prolínají i odlišné kompetence pro působení v území, odlišné motivace, ap. spíše než nějaké tendence k integritě a společné identitě.

Ve sledované oblasti je vidět výrazný vliv CHKO Brdy. Koordinuje nejen ochranu přírody v jí svěřeném území, ale napomáhá ke spolupráci různých subjektů v širším zájmovém území, protože součástí činnosti AOPK ČR je také práce s veřejností (není to však činnost hlavní). Je patrné, že změny probíhají, ale obyvatelstvo se teprve v nově nastalé situaci orientuje.

Závěr

Brdy a Podbrdsko se jen velmi pomalu integrují do širších společenských a hospodářských vztahů. Po desetiletí trvající působení armády v území zapříčinilo zpřetrhání dlouhodobě se vyvíjejících vazeb, Brdy jsou nejen terénní bariérou, ale jejich část i neobydlenou oblastí bez běžného dopravního napojení a jen s velmi omezenou průjezdností pro vybrané subjekty. Obyvatelstvo Podbrdska spádově směřuje do různých místních i oblastních center. Dominující ochrana přírody ve zdejší krajině byla jednoznačně vhodnou volbou využití území po odchodu armády. Očekávaný hospodářský a další rozvoj oblasti zatím nebyl příliš nastartován, potřebuje další impulsy, aktivní obyvatelstvo a spoustu finančních prostředků.

Poděkování

Príspevok byl zpracovaný v rámci projektu Technologické agentury České republiky TAČR TL01000110 Budoucnost venkova v České republice: Výzvy, vize, rozvojové scénáře a adaptační strategie.

Literatura

- AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. 2015. *Plán péče o CHKO Brdy na období 2016–2025*. [online] 45 s. [cit. 2018-9-9]. Dostupné z: <http://brdy.ochranaprirody.cz/plan-pece-o-chko-brdy/>.
- BREITSPRECHER, M. 2016. *Stilleking – Over the former military area south of Lüdenscheid*. [online]. [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <https://www.outdooractive.com/en/hiking-trail/sauerland/stilleking-over-the-former-military-area-south-of-luedenscheid/13431221/>.
- DĚDKOVÁ, M. 2015. *Ralsko může být turisticky vyhledávanou lokalitou*. [online] [cit. 2018-9-20]. Dostupné z: <http://www.kraj-lbc.cz/Ralsko-muze-byt-turisticky-vyhledavanou-loalitou-n302163.htm>.
- HANSEN, K. N. 2004. *The Greening of Pentagon Brownfields: Using Environmental Discourse to Redevelop Former Military Bases*. Lanham: Lexington Books, 176 p. ISBN 978-0739105399.
- HAVLICK, D. 2007. Logics of change for military-to-wildlife conversions in the United States. In *GeoJournal*. ISSN 0343-2521, 2007, vol. 69, pp. 151-164. DOI: 10.1007/s10708-007-9086-8.
- HEINKE, S. 2015a. *Konversionsforschung im Praxistest - Liegenschaftskonversion in Deutschland und Westeuropa*. [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.bicc.de/publications/publicationpage/publication/konversionsforschung-im-praxistest-liegenschaftskonversion-in-deutschland-und-westeuropa-565/>.

- HEINKE, S. 2015b. *Military barracks for profit? A critical reflection on conversion in Italy*. [online]. [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: https://www.bicc.de/uploads/tx_bicctools/BICC_Commentary_Licata_2015_09_29.pdf.
- HERCIK, J. 2009. Demilitarizace území ČR po roce 1989 – vstupní geografická analýza. In *XII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. pp. 192-199. ISBN 978-80-210-4883-6.
- HERCIK, J. – SZCZYRBA, Z. 2012. Post-military areas as space for business opportunities and innovation. In *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*. ISSN 2080-1653, 2012, vol 19, pp. 153-168.
- JAKOVČIC, M. – KAJINIC, J. – GASPAROVIC, S. 2013. Redevelopment of military brownfield sites: Example of redevelopment military complex Karlo Rojc in Pula. In *Annales-Anali za Istrske in Mediteranske Studije – Series Historia et Sociologia*. vol. 23, no. 2, pp. 487-500.
- JAUHIAINEN, J. S. 1997. Militarisation-demilitarisation and re-use of military areas: The Case of Estonia. In *Geography*. vol. 82, no. 2, pp. 118-126.
- JAUHIAINEN, J. S. 1999. The Conversion of Military Areas in the Baltic States. In Hedegaard, L.(ed). *The NEBI Yearbook 1999. North European and Baltic Sea Region*. Berlin: Springer-Verlag, pp. 327-334. ISBN 978-3-642-57127-5.
- KOPP, J. a kol. 2015. *Potenciál udržitelného rozvoje obcí Plzeňského kraje v západní části Brd.* [online]. [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: https://www.dfek.zcu.cz/doc/kge/Brdy-final_PDF.pdf.
- KUBISA, V. 2010. *Neznámý svět vojenských újezdů*. [online] [cit. 2018-09-27]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/neznamy-svet-vojenskych-ujezdu-974223.aspx>.
- MATUŠKOVÁ, A. 2015. Strategická transformace vojenského újezdu Brdy. In *Regionální rozvoj mezi teorií a praxí*. ISSN 1805-3246, 2015, č.4, s. 128-144.
- MATUŠKOVÁ, A. 2016. Rekonverze VÚ Brdy – základ rodící se oblasti cestovního ruchu (na příkladu západní části Brd). In *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 1087-1094. ISBN 978-80-210-8273-1.
- MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. 2015. *Optimalizace VÚ - cíl, důvody, vyřešení problémů*. [online]. [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/optimalizace/cil/optimalizace-vu---cil--duvody--vyreseni-problemu-92152/>.
- MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. 2006. *Vojenské újezdy Armády České republiky*. Praha: AVIS, 2006. 286 s. ISBN 80-7278-345-9.
- MURPHY, H. L. 2003. The Drill on Military Base Conversion. In *National Real Estate Investor*. ISSN 0887-1922, 2003, vol. 45, no. 7, pp. 101-105.
- PAWEŁCZYK, A. – KOLWZAN, B. – GRABAS, K. – STEININGER, M. 2012. *Environmental hazard at former military areas contaminated with aviation fuel*.

- Remediation measures*. [online]. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Adam_Paweczyk/publication/233795380_ENVIRONMENTAL_HAZARD_AT_FORMER_MILITARY_AREAS_CONTAMINATED_WITH_AVIATION_FUEL_REMEDIATION_MEASURES/inks/09e4150b92c3e0af03000000/ENVIRONMENTAL-HAZARD-AT-FORMER-MILITARY-AREAS-CONTAMINATED-WITH-AVIATION-FUEL-REMEDIATION-MEASURES.pdf?origin=publication_detail.
- POŠTOLKA, V. 2009. Revitalizace a nové využití bývalého vojenského prostoru Ralsko. In *Geografie*. roč. 103, s. 156-168.
- PROJEĎTE SE KOLEM ŽELEZNÉ OPONY, PRVNÍ KILOMETRY CELOEVROPSKÉ TRASY JSOU VYZNAČENY V PODYJÍ. [online] [cit. 2018-9-20]. Dostupné z: <https://www.nppodyji.cz/projedte-se-kolem-zelezne-opony-prvni-kilometry-celoevropske>
- PTÁČEK, L. – URBANČÍKOVÁ, J. 2016. *Interpretační plán CHKO Brdy*. [online]. [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/40459619-Interpretacni-plan-chko-brdy.html>.
- SEIDL, T. 2008. *Proces integrace marginálního území do regionálního systému – příklad Vojenského újezdu Boletice*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. 119 s.
- SEIDL, T. – CHROMÝ, P. 2010. Problémy integrace marginálního území do regionálního systému: příklad vojenského újezdu Boletice. In *Geografie-Sborník ČGS*. ISSN 1213-1075, 2010, roč. 115, č. 1, s. 44-63.
- USNESENÍ VLÁDY ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY ZE DNE 19. ÚNORA 1926.
- USNESENÍ VLÁDY ČSR ZE DNE 6. ČERVNA 1950.
- VAČKÁŘ, J. 1998. Výhled a budoucnost obce Ralsko. In *Geografie-Sborník ČGS*. ISSN 1213-1075, 1998, roč. 103, č. 3, pp. 151-152.
- VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2010. č. 455/2010. [online]. [cit. 2018-09-01]. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2010-455>.
- ZÁKON o zrušení VÚ Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů č. 15/2015 Sb. [online] [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-15>.

CHANGES IN THE BRDY LANDSCAPE UTILIZATION AFTER THE TRANSFORMATION OF THE MILITARY TRAINING AREA BRDY INTO THE PROTECTED LANDSCAPE AREA BRDY

Summary

A major change in the landscape utilization of Brdy Highlands and Podbrdsko region is its current use mainly for the civilian purposes. This took place even though the former Military Training Area Brdy remained the property

of the state. Even after significant re-conversion, there remained some inaccessible military objects that are important for the military defense of the country, as well as a military training-ground in Jince. These objects, however, occupy a minor part of the former military training area. Previous military use of the area limits the current possibilities of usage, particularly in the military target areas. There is still a large amount of ammunition from different periods. Contrary to the assumptions, it was confirmed during the sanitation that complete clearing of the territory from ammunition is not possible and, therefore, some parts of the territory will continue to bear this ecological burden which makes them inaccessible.

Most of the former Military Training Area Brdy was transformed into a protected landscape area. This area is developing according to the Protected Landscape Area Brdy Maintenance Plan for the period 2016–2025, which focuses on the protection of various plants and animals (e.g. stone crayfish, Eurasian river otter) and natural communities (e.g. forests, wetlands, moors), preservation of landscape character, a gradual change of the composition of forests into a tree composition closer to the local natural conditions. This plan also prepares the announcement of new small-scale especially protected areas. The Protected Landscape Area Brdy exceeds in its southern part the former border of the military area. In many municipalities, therefore, the new limits of land-use have been created.

There is an economic activity in the Protected Landscape Area Brdy. It focuses on forest management, hunting and pisciculture. Newly, and in accordance with the environmental protection, there are some economic activities being carried out to help maintaining the forest-free areas. It is, for instance, sheep and goat breeding, heather burning, etc. There is also an agricultural land in the southwest part which occupies 4 percent of the Protected Landscape Area Brdy. The usage of this land focuses mainly on the extensive use of grassland.

Water management is important in Brdy Highlands. The aims are primarily to strengthen the retention of water in the landscape, to provide for the protection of water resources within the protected area of water accumulation and to secure flood protection of settlements in the vicinity.

The settlement of the area is sparse, and the number of inhabitants tends to decline in most of the neighbouring municipalities. No construction works are permitted within the territory of the former Military Training Area Brdy and there are no municipalities in the area. The intention is to preserve the uninhabited landscape in the future. In the southern part of the Protected Landscape Area Brdy the construction works are permitted exclusively in the 4th zone of the protected landscape area. In existing municipalities, it is advisable to maintain local cultural dominants, to repair and cultivate existing buildings and to sensitively set any new buildings in the current build-up area or landscape. The densest settlement structure and, at the same time, the most economically developed areas are to be found near Příbram; some towns in the wider hinterland of Brdy Highlands also have an industrial character (e.g. Rokycany). The other municipalities in the

southern part of the Protected Landscape Area Brdy or municipalities in the Podbrdsko region that are directly connected to the protected area (along the outskirts of the former military area), mostly offer no more than a small-sized production of craftsmanship and only sporadically moderate-to-small enterprises such as agricultural or woodworking facilities, etc. After the termination of the Military Training Area Brdy, the development of municipalities in Brdy and Podbrdsko region was expected in connection with the improved accessibility and development of tourism. This goal has not yet been fulfilled. Tourism infrastructure has begun to be built (within the former military area, however, only orientation signs and rest sites were built). Outside of the area, several parking lots have been created, some even with large capacities. Local entrepreneurs such as restaurants and accommodation services often use the image of Brdy for the marketing purposes. Some of them are relatively imaginative and successful (for example in Spálené Poříčí), but there was no wider significant development in the area in this regard. There is a lack of a comprehensive concept of tourism development, which could be traced by most of the involved subjects. Brdy and the Podbrdsko region only slowly integrate themselves into broader social and economic networks.

Doc. PaedDr. Alena Matušková, CSc.

Katedra geografie

Ekonomická fakulta

Západočeská univerzita v Plzni

Univerzitní 22, 306 14 Plzeň

E-mail: matuskovge.zcu.cz